

Ivan Pirozhnik*

Akademia Pomorska w Słupsku

ROZWÓJ USŁUG AGROTURYSTYCZNYCH NA RYNKU TURYSTYCZNYM BIAŁORUSI

Streszczenie

W artykule przedstawiono etapy rozwoju turystyki wiejskiej oraz przepisy prawne zorganizowania agroturystyki i jej podstawowych elementów na Białorusi. Pokazano dynamiczny rozwój sektora agroturystycznego w latach 2006–2013 oraz jego udział wśród głównych segmentów rynku usług turystycznych. W regionalnym układzie przedstawiono tendencje przestrzennej koncentracji gospodarstw agroturystycznych i cechy przekształcenia wiejskiej przestrzeni turystycznej. Z uwzględnieniem zespołu czynników przyrodniczych, społeczno-ekonomicznych i marketingowych dokonano analizy SWOT sektora agroturystycznego i określono prawdopodobieństwo jego sukcesu strategicznego na rynku turystycznym Białorusi.

Słowa kluczowe: turystyka wiejska, agroturystyka, gospodarstwo agroturystyczne, przestrzeń turystyczna, sektor agroturystyczny

Wprowadzenie

Celem artykułu jest określenie tendencji rozwoju i charakterystyka zmian funkcji turystycznych na obszarach wiejskich w warunkach przejścia do reguł gospodarki rynkowej oraz analiza jakościowa i ilościowa czynników wpływających na proces kształtowania sektora usług agroturystycznych na Białorusi. Agroturystyka występuje tam na obszarach wiejskich jako rodzaj usług ściśle

* Adres e-mail: ipirozhnik@hotmail.com.

powiązanych z pobytem turystów w pomocniczym lub farmerskim gospodarstwie rolnym.

Metodologiczną podstawą niniejszego opracowania jest koncepcja ewolucyjnego rozwoju przestrzeni turystycznej, co uwarunkowane jest walorami i atrakcjami środowiska przyrodniczego i kulturowego, dostępnością komunikacyjną, stanem zagospodarowania turystycznego i wieloma innymi czynnikami (sieć i cechy morfologiczne osadnictwa wiejskiego), które mogą być wykorzystane do wyjaśnienia etapów rozwoju przestrzeni agroturystycznej. Przestrzeń turystyczna w badaniach geograficznych jest określana jako część przestrzeni geograficznej, w której występuje zjawisko ruchu turystycznego¹.

Podstawowym warunkiem do zaklasyfikowania części przestrzeni geograficznej jako przestrzeni turystycznej jest ruch turystyczny niezależnie od jego wielkości i charakteru. Warunkiem dodatkowym umożliwiającym jej delimitację jest występowanie zagospodarowania turystycznego, którego wielkość i charakter pozwalają określić poziom rozwoju funkcji turystycznej oraz typ przestrzeni turystycznej².

Podstawą napisania artykułu była literatura przedmiotu, materiały statystyczne i kartograficzne w zakresie dynamiki i lokalizacji gospodarstw agroturystycznych (GA) w układzie regionów administracyjnych Białorusi. Dla analizy rozmieszczenia GA zostały zastosowane metody analizy koncentracji przestrzennej. Ponadto, na podstawie przeprowadzonej analizy zmian morfologicznych w wiejskiej przestrzeni turystycznej odbywających się stopniowo na skutek działalności tak organizatorów agroturystyki, jak i aktywności turystów w nawiązaniu do ogólnej koncepcji rozwoju przestrzeni turystycznej, zostały określone podstawowe etapy kształtowania się przestrzeni agroturystycznej Białorusi. Przy analizie czynników rozwoju rynku usług agroturystycznych (z wykorzystaniem metody SWOT) dokonano oceny ilościowej prawdopodobieństwa sukcesu strategicznego tego segmentu na rynku turystycznym Białorusi.

Obszary wiejskie Białorusi po okresie intensywnej urbanizacji w II poł. XX w. posiadają wyjątkowe i atrakcyjne elementy przyrodnicze i historyczno-kulturowe, stanowiąc istotną część przestrzeni turystycznej kraju. Przy analizie tendencji jej kształtowania trzeba rozróżnić pojęcia turystyki wiejskiej i agro-

¹ S. Liszewski, *Przestrzeń turystyczna*, „Turyzm” 1995, vol. 5, z. 2, s. 94.

² B. Włodarczyk, *Przestrzeń turystyczna. Istota, koncepcje, determinanty rozwoju*, Wyd. UŁ, Łódź 2009, s. 74.

turystyki. Tym bardziej że w wielu wypadkach te pojęcia stosuje się zamiennie, co powoduje pewne komplikacje tak w praktyce zarządzania, jak i w analizach naukowych oraz ekspertyzach branżowych. Turystyka wiejska to każda forma turystyki odbywająca się w środowisku wiejskim i wykorzystująca jego walory³. Agroturystyka natomiast obejmuje różne formy turystyki związane z funkcjonującym gospodarstwem rolnym (osobowym pomocniczym lub farmerskim). Obecnie termin „agroturyzm” częściej jest zastępowany pojęciem „agroturystyka”, które oznacza wynajmowanie pokoi w budynku mieszkalnym oraz sprzedaż posiłków domowych lub świadczenie innych usług związanych z pobytem turystów w gospodarstwie rolnym. Przez agroturystykę rozumiemy także zorganizowanie przez rodzinę rolniczą na wsi wypoczynku we własnym czynnym gospodarstwie rolnym⁴. Turystyka na obszarach wiejskich dotyczy zatem wszystkich form turystyki i sposobów zagospodarowania turystycznego występujących poza obszarami zainwestowania miejskiego. Obejmuje zarówno turystykę związaną z czynnymi formami wypoczynku, krajoznawstwa i turystykę specjalistyczną korzystającą często z obiektów położonych poza jednostkami osadnictwa wiejskiego, jak i w pensjonatach lub gospodarstwach agroturystycznych położonych w zabudowie wiejskiej. A zatem turystyka wiejska oznacza wszystkie formy turystyki, które są bardzo silnie związane z życiem wsi i odbywają się w wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej. W krajach europejskich nie jest jednak niezbędne, by organizatorem wypoczynku był rolnik lub stały mieszkaniec wsi.

Do najbardziej istotnych problemów, a jednocześnie wyróżników agroturystyki podnoszonych w literaturze międzynarodowej należą⁵:

- a) agroturystyki nie należy utożsamiać z turystyką wiejską, ponieważ stanowi ona jedynie jej odrębną część;
- b) organizatorami agroturystyki są osoby stale zamieszkujące na terenach wiejskich, prowadzące gospodarstwo rolne (osobowe pomocnicze, farmerskie) posiadające obiekty nieruchomości mieszkaniowej i gospodarczej;

³ J. Sikora, *Turystyka wiejska, w tym agroturystyka, w kontekście perspektyw rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce. Analiza wyników badań empirycznych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2014, nr 807, „Ekonomiczne Problemy Turystyki” nr 3 (27), s. 113–126.

⁴ D. Knecht, *Agroturystyka w agrobiznesie*, C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 107–119.

⁵ J. Siekierski, L. Popławski, *Usługi turystyczne jako nowa forma przedsiębiorczości na obszarach wiejskich*, Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie 2009, nr 3 (14), s. 153–164.

- c) w agroturystyce zawsze występuje jej bezpośredni związek z funkcjonującym gospodarstwem rolnym polegający na wykorzystaniu czynnych jego zasobów w procesach zaspokajania potrzeb turystów;
- d) agroturystyka nie ogranicza się do zakwaterowania turystów, lecz oferuje im cały pakiet usług, w tym różnorodne formy aktywności rekreacyjnej i spędzania wolnego czasu.

Jak wynika z wyżej wymienionych cech, agroturystyka polega na świadczeniu usług w zakresie wynajmowania przez rolników osobom przebywającym na wypoczynku pokoi w budynkach mieszkalnych położonych na terenach wiejskich w gospodarstwie rolnym oraz na sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług rekreacyjno-krajoznawczych związanych z pobytem turystów, jeżeli liczba wynajmowanych pokoi nie przekracza określonej liczby.

Zakres usług agroturystycznych zgodnie z przepisami ustawodawstwa turystycznego Białorusi⁶ obejmuje wynajmowanie pokoi (a zatem nie odrębnych miejsc noclegowych czy domków turystycznych, przyczep mieszkalnych itp.), sprzedaż posiłków domowych (nie zaś prowadzenie innych ogólnodostępnych usług gastronomicznych, w tym także tzw. małej gastronomii) i wreszcie świadczenie innych usług krajoznawczo-kulturowych i rekreacyjnych związanych z pobytem turystów. Wynajmujący powinien prowadzić osobowe pomocnicze lub farmerskie gospodarstwo rolne na obszarach wiejskich, a budynki, w których wynajmowane są pokoje, należą do jego gospodarstwa. Wynajmowane pokoje znajdują się w budynkach mieszkalnych, a ich liczba nie przekracza 5 (od 2011 r. – 10), przy czym do tej liczby wlicza się jedynie pokoje oddawane do wyłącznej dyspozycji gości (bez jadalni, bawialni, werandy, innych pomieszczeń ogólnie dostępnych). Podstawowym elementem rynku turystycznego w takim rozumieniu jest obiekt agroturystyczny – zagroda wiejska (dom lub część budynku), która jest własnością i miejscem stałego zamieszkania subiekta agroturystyki – osoby fizycznej lub założyciela obiektu (członek rolniczego gospodarstwa farmerskiego), położona na terenach wiejskich lub małych osiedlach miejskich (do 20 tys. mieszkańców) z wyjątkiem obszarów miejscowości uzdrowiskowych, odpowiada ustalonym normom technicznym oraz sanitarnym i ma poziom zagospodarowania infrastrukturalnego odpowiadający danemu typowi miejscowości.

⁶ Ukaz Prezydenta Republiki Białorus „O merach po razwitiu agroekoturizma w Respublike Białorus” (2.06.2006 r.), <http://www.mst.by/ru/tourists-belarus> (22.09.2014).

1. Dynamika rozwoju gospodarstw agroturystycznych i ich udział w rynku usług turystycznych

Wykorzystanie obszarów wiejskich dla zorganizowanego i masowego wypoczynku przeszło w ostatnim okresie w krajach Europy Środkowo-Wschodniej kilka etapów⁷. Po okresie odbudowy powojennych zniszczeń infrastruktury mieszkaniowej i komunikacyjnej w pierwszej fazie zagospodarowania turystycznego na obszarach wiejskich Białorusi głównym kierunkiem działania było organizowanie bazy sanatoryjno-wypoczynkowej w dawnych pałacach i dworach oraz budowa domów wczasowych przez duże zakłady przemysłowe. Rozwój procesów uprzemysłowienia i urbanizacji w latach 1960–1970 spowodował wzrost ludności miejskiej. Podstawową formą wypoczynku krótkookresowego i urlopowego był wypoczynek w gospodarstwach rodzinnych na wsi. W latach 1980–1990 w strefach podmiejskich dużych miast w sposób znaczny rozwinęło się budownictwo domków letniskowych i tworzenie spółdzielni ogrodniczo-działkowych⁸, co podniosło poziom rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznych obszarów podmiejskich oraz zwiększyło napływ ludności na te tereny. W okresie transformacji układu społeczno-ekonomicznego i urynkwienia gospodarki od II poł. lat 90. rozwój turystyki na obszarach wiejskich został potraktowany jako instrument rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości, dodatkowy rynek zatrudnienia i zwiększenia dochodów ludności na stałe zamieszkującej obszary wiejskie. Spowodowało to po 2005 r. przyśpieszony rozwój gospodarstw agroturystycznych na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo (nad rzekami, jeziorami i zbiornikami wodnymi), w strefach podmiejskich dużych miast, regionach przygranicznych. Wprowadzenie niektórych ulg podatkowych i uproszczonych form księgowości (dla gospodarstw posiadających do 10 pokoi) oraz możliwości uzyskania kredytów na dogodnych warunkach wywołały ożywienie aktywności wiejskich społeczeństw lokalnych. Agroturystyka staje się czynnikiem stymulującym działalność usługowo-gospodarczą, rozwój handlu, gastronomii, drobnych usług i rzemiosła związanych z wypoczynkiem na obszarach wiejskich.

⁷ B. Górz, *Funkcje turystyki na obszarach wiejskich*, w: *Studia nad turystyką. Tradycje, stan obecny i perspektywy badawcze*, red. W. Kurek, M. Mika, Wyd. IGiGP UJ, Kraków 2007, s. 223–235.

⁸ I. Pirozhnik, *Rozwój funkcji uzdrowiskowych na obszarach wiejskich w podmiejskiej strefie Mińska*, w: *Urbanizacja wsi w obrzeżach miejsko-wiejskich*, red. Z.J. Kaminski, Politechnika Śląska–UŚ, Katowice 1995, s. 187–193.

Rynek usług agroturystycznych na Białorusi kształtuje się aktywnie od połowy pierwszej dekady bieżącego stulecia⁹, co było stymulowane przyjęciem specjalnej normy prawnej¹⁰. Przed przyjęciem ustawy z nowymi normami prawnej i podatkowej regulacji sektora agroturystycznego liczba gospodarstw agroturystycznych nie przekraczała 100, a roczny ruch wypoczywających w nich osób wyniósł 10 tys. (tabela 1). W okresie następnych 5 lat liczba gospodarstw agroturystycznych przekroczyła 1,5 tys., a w 2013 r. wyniosła ok. 1,9 tys. Ruch turystyczny w gospodarstwach agroturystycznych też cechowały wysokie wskaźniki wzrostu, a roczny poziom liczby korzystających z ich usług przekroczył 270 tys. osób.

Tabela 1

Rozwój sektora agroturystycznego Białorusi

Wyszczególnienie	2006	2008	2010	2011	2012	2013	Indeks 2013/2006
Liczba gospodarstw agroturystycznych	34	474	1247	1516	1775	1881	55,3 razy
Korzystający z usług gospodarstw agroturystycznych (tys. osób)	10,0	39,0	119,2	145,0	222,6	272,0	27,2 razy

Źródło: opracowane własne na podstawie: *Turizm i turisticzeskie resursy v Respublike Belarus: Statysticheskij sbornik*, red. W.I. Zinowskij, Natsionalny statisticheskij komitet Respubliki Belarus, Minsk 2014, s. 67.

Tak intensywny wzrost liczby gospodarstw agroturystycznych przybliżył pojemność tego rynku na Białorusi (ok. 2 gospodarstw na 10 tys. ludności) do warunków polskich, gdzie ten wskaźnik wynosi ponad 2,5 gospodarstwa na 10 tys. ludności (usługi agroturystyczne świadczy ok. 0,5% gospodarstw rolnych z ogólnej liczby ok. 2 mln)¹¹. Dynamiczny rozwój sektora usług agroturystycznych Białorusi spowodował zmiany strukturalne na ogólnokrajowym rynku turystyki (tabela 2).

⁹ *Selskij turizm w Belarusi: sowremennoje sostojanie i perspektiwy*, red. V.A. Klicunowa, Czetyre czetwerti, Minsk 2011, s. 27–28.

¹⁰ Ukaz Prezidenta Respubliki Belarus „O merach po razwitiju agroekoturizma w Respublike Belarus” (2.06.2006 r.), <http://www.mst.by/ru/tourists-belarus> (22.09.2014).

¹¹ J. Sikora, *op.cit.*, s. 113–126.

Tabela 2

Główne segmenty rynku turystycznego Białorusi w 2013 r.

Segmenty rynku	Turystów		Udzielonych noclegów		Średni okres pobytu, dni
	tys. osób	%	tys. osobonoclegów	%	
Hotele i inne obiekty hotelowe	1805,1	62,0	4517,8	30,1	2,5
Obiekty sanatoryjno-wypoczynkowe	833,4	28,7	9140,4	60,9	11,0
Gospodarstwa agroturystyczne	272,0	9,3	1360,0	9,0	5,0
Razem	2910,5	100,0	15 018,2	100,0	5,1

Źródło: opracowane własne na podstawie: *Turizm i turisticzeskie resursy v Respublike Belarus: Statysticheskij sbornik*, red. W.I. Zinowskij, Natsionalny statisticheskij komitet Respubliki Belarus, Minsk 2014, s. 37, 67–68.

Ogólna liczba obsługiwanych w obiektach turystycznych Białorusi wyniosła w 2013 r. ok. 3 mln osób, w tym na obiekty hotelowe przypada 62%, sanatoryjno-wypoczynkowe – 29% i agroturystyczne – 9% (tabela 2). Pod względem liczby udzielonych noclegów obiekty sanatoryjno-wypoczynkowe cechujące się najdłuższym okresem pobytu dwukrotnie przewyższają udział obiektów hotelowych, a udział gospodarstw agroturystycznych nie przekracza 10%.

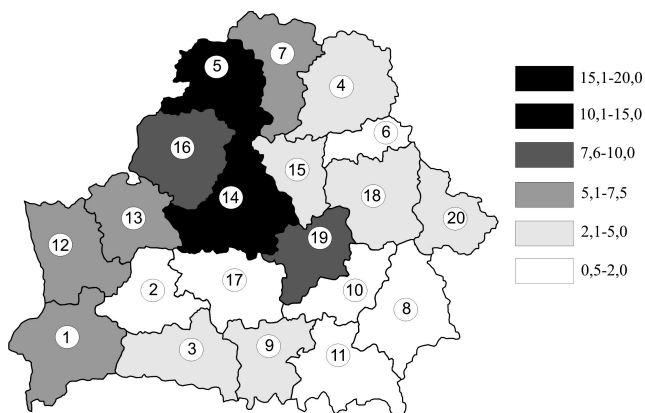
2. Układ regionalny gospodarstw agroturystycznych i zmiany morfologiczne przestrzeni wiejskiej

Układ regionalny przestrzennej lokalizacji gospodarstw agroturystycznych znajduje się w fazie aktywnego kształtowania, niemniej niektóre ogólne cechy mają tendencję pewnej stabilizacji. Dla analizy układu przestrzennego została uwzględniona sieć gospodarstw o ukształtowanej funkcji turystycznej, z pewnym zapleczem infrastruktury podstawowej i uzupełniającej, rozmieszczeniem swojej oferty w katalogach specjalistycznych i internecie. W układzie makroregionalnym, w przekroju 6 obwodów Białorusi¹², największa liczba ujętych w katalogach (zidentyfikowanych gospodarstw agroturystycznych – ZGA) jest zlokalizowana w stołecznym obwodzie mińskim – ponad 30%. Niewątpliwie głównymi czynnikami lokalizacji ZGA w obwodzie mińskim są:

¹² *Belarusian Farmsteads. A Belter Way to Stay. Map 1:800 000*, red. J.M. Nesterovskaya, Belkartographiya, Minsk 2012.

występowanie chłonnego rynku stołecznej aglomeracji (ok. 2 mln mieszkańców), położenie komunikacyjne w strefie transeuropejskiego korytarza transportowego Berlin–Warszawa–Mińsk–Moskwa oraz atrakcyjne przyrodniczo obszary w strefie pojezierzy (region Parku Narodowego „Naroczanski”), rezerwatów chronionych („Berezinski rezerwat biosfery”, „Puszcza Nalibocka”), gęsta sieć zbiorników wodnych i rzek. Znacznym poziomem koncentracji ZGA cechuje się obwód witebski (ok. 20%), zwłaszcza jego część zachodnia w strefie pojezierzy brasławskiego i połockiego z dominowaniem drobnego osadnictwa wiejskiego w leśno-jeziornych rejonach (rossoński, miorski). W obwodach zachodniej części kraju, zajmujących przygraniczne położenie (grodzieński, brzeski), przy dynamicznym wzroście liczby ZGA w latach 2008–2013 skoncentrowano ok. 13–15% gospodarstw w każdym, z wysokim poziomem koncentracji w strefie podmiejskiej miast obwodowych i Parku Narodowego „Puszcza Białowieska”. W ostatnim okresie był obserwowany znaczny wzrost liczby gospodarstw agroturystycznych w obwodzie mohylewskim (zlokalizowano 16% gospodarstw), przede wszystkim w rejonach nadrzecznych z dużymi zbiornikami wodnymi (osipowicki, bychowski). Na ostatniej pozycji pozostaje obwód homelski (6% gospodarstw), gdzie większa liczba gospodarstw agroturystycznych występuje w zachodniej części, w strefie Parku Narodowego „Prypjacki” oraz rejonach nadrzecznych (rohaczowski, swietłohorski).

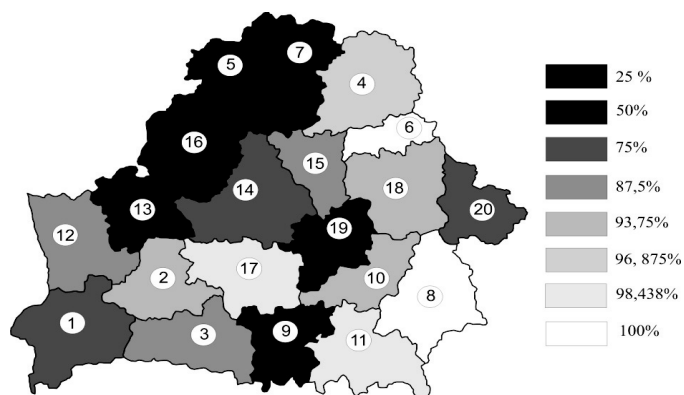
W układzie mikroregionalnym, gdzie analiza przestrzennej lokalizacji przeprowadzona zastała na szczeblu 20 mikoregionów społeczno-ekonomicznych, wyraźna przewaga rejonu stołecznego (miński) oraz północno-zachodnich (głębocki, mołodeczański) i zachodnich (grodzieński, lidzki, brzeski) odzwierciedla oddziaływanie czynników popytowego, przyrodniczego i komunikacyjnego. Niewątpliwie w regionach przygranicznych (z Polską, Litwą) oddziałuje w pewnym stopniu czynnik naśladownictwa w rozwoju peryferyjnych obszarów wiejskich oraz wyższy poziom indywidualnej przedsiębiorczości ludności (rysunek 1).

Objaśnienia: mikroregiony ekonomiczne: 1) brzeski, 2) baranowicki, 3) piński, 4) witebski, 5) głębocki, 6) orszański, 7) połocki, 8) homelski, 9) żytkowicki, 10) żłobiński, 11) mozyrski, 12) grodzieński, 13) lidzki, 14) miński, 15) borysowski, 16) mołodczański, 17) słucki, 18) mohylewski, 19) bobrujski, 20) kryczewski.

Rys. 1. Udział mikroregionów w liczbie gospodarstw agroturystycznych (w %, 2013 r.)

Źródło: opracowane własne.

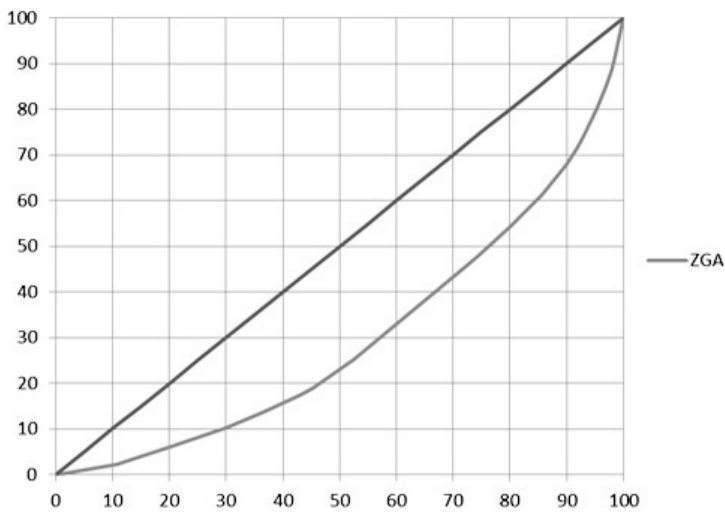

Objaśnienia: mikroregiony ekonomiczne: 1) brzeski, 2) baranowicki, 3) piński, 4) witebski, 5) głębocki, 6) orszański, 7) połocki, 8) homelski, 9) żytkowicki, 10) żłobiński, 11) mozyrski, 12) grodzieński, 13) lidzki, 14) miński, 15) borysowski, 16) mołodczański, 17) słucki, 18) mohylewski, 19) bobrujski, 20) kryczewski.

Rys. 2. Kwantyle koncentracji lokalizowanej gospodarstw agroturystycznych w 2013 r.

Źródło: opracowane własne.

Wskaźnik koncentracji zlokalizowanej w stosunku do ogólnej liczby ludności (rysunek 2) nieco utrwała układ z dominacją regionów centralnego, północno-zachodnich i zachodnich, jednak oddziaływanie czynnika przyrodniczego i znaczna aktywność rozwoju gospodarstw agroturystycznych w strefie pojezierno-leśnej, z dużymi rzekami, zbiornikami wodnymi i obszarami chronionymi niewątpliwie występuje w rejonach pasma centralnego kraju (połocki, bobrujski, żytkowicki).

Rys. 3. Stopień koncentracji gospodarstw agroturystycznych na Białorusi (2013 r.)

Źródło: opracowane własne.

Niewysoki poziom koncentracji ZGA obserwowany w rejonach wschodnich (witebski, mohylewski) wyjaśnia znaczny poziom koncentracji ludności w dużych miastach obwodowych (ponad 300 tys.), a w większości rejonów obwodu homelskiego – oddziaływanie czynnika ekologicznego (po awarii czarnobylskiej elektrowni atomowej w 1986 r.). Zastosowanie do analizy ogólnego poziomu koncentracji przestrzennej GA krzywej Lorenza (rysunek 3) wykazuje niewielki poziom polaryzacji w lokalizacji GA w stosunku do ogólnej liczby ludności w mikroregionach Białorusi. Odchylenie krzywej od przekątnej równomiernej

lokalizacji GA w stosunku do liczby ludności jest niewielkie (współczynnik koncentracji GA nie przekracza 0,25). Ogólną tendencją lokalizacji gospodarstw agroturystycznych w najbliższym okresie niewątpliwie pozostaną czynniki społeczno-ekonomiczne (układ osadnictwa wiejskiego, poziom przedsiębiorczości lokalnej, system podatkowy w sektorze agroturystyki) oraz wkroczenie na rynek dużych ośrodków agroturystycznych powstających z wykorzystaniem inwestycji prywatnych oraz środków dużych przedsiębiorstw rolnych (agrokompleksów).

Zmiany morfologiczne w wiejskiej przestrzeni turystycznej odbywają się stopniowo na skutek działalności tak organizatorów GA, jak i aktywności turystów. W nawiązaniu do ogólnej koncepcji rozwoju i cech przestrzeni agroturystycznej w rozwoju i kształtowaniu typów przestrzeni turystycznej Białorusi można w przybliżeniu określić, że większość rejonów znajduje się na początkowym etapie rozwoju w fazie ekstensywnych procesów penetracji i asymilacji przestrzeni turystycznej (tabela 3). W pojedynczych rejonach strefy pojezierzy są zauważalne tendencje kolonizacji, a w strefie stołecznej mińskiej aglomeracji – urbanizacji wiejskich obszarów turystycznych.

Tabela 3

Agroturystyka w wiejskiej przestrzeni turystycznej Białorusi

Przestrzeń turystyczna	Działania organizatorów	Aktywność turystów	Liczba gospodarstw agroturystycznych w rejonie	Typ przestrzeni i intensywność ruchu turystycznego
1	2	3	4	5
Eksploracji	Wprowadzenie GA, przestrzeń z pojedynczymi GA, słabo rozwinięta infrastruktura wypoczynkowo-rekreacyjna i usługowo-bytowa	Pojedyncze kontakty turystów z lokalną społecznością, penetracja środowiska przyrodniczego	1–5 (nowogródski)	Eksploracja liczebnie jednostkowa
Penetracji	Powstanie kilka dalszych GA, agroturystyka jest powoli adaptowana przez małą grupę organizatorów-naśladowców, niewysoki stopień rozwoju uzupełniających obiektów zagospodarowania turystycznego (placówki do zabaw, boiska sportowe, parkingi)	Częściej stosowane kontakty z miejscową ludnością, penetracja środowiska przyrodniczego i kulturowego	5–10 (kobryński, wilejski, miorski)	Penetracja sezonowa, liczebnie niewielka

1	2	3	4	5
Asymilacji	Rozpowszechnienie większej liczby GA, dostosowanie infrastruktury i środowiska przyrodniczego do wymogów turystów, podniesienie ogólnego poziomu infrastruktury usługowej	Systematyczne kontakty turystów z ludnością miejscową, udział w animacji i wspólnych imprezach kulturowych	11–20 (wołyżyński, postawski, rossoński, bychowski)	Asymilacja przez średnio intensywny ruch turystyczny
Kolonizacji	Zdominowanie przestrzeni przez działalność agroturystyczną i inwestycje wypoczynkowo-rekreacyjne, rozwój trwałej infrastruktury społeczno-usługowej i komunikacyjnej	Całoroczny kalendarz imprez agroturystycznych, tworzenie specjalnych szlaków i programów agroturystycznych	21–40 (brasławski, mjadzielski)	Kolonizacja turystyczna przez ekspansję GA, tworzenie ośrodków agroturystycznych, całoroczny intensywny ruch turystyczny
Urbanizacji	Wchodzenie w środowisko elementów architektonicznych infrastruktury kulturowej i techniczno-użytkowej redukujących cechy wiejskości i tradycji ludowej obszarów wiejskich, rozwój funkcji letniskowej („drugie domy”) i mieszkaniowej (osiedlenie się na stałe mieszkańców dużych miast), częściowa degradacja walorów przyrodniczych	Zmiany funkcji agroturystycznej na letniskową i mieszkaniową	Zmiana funkcji gospodarstw agroturystycznych	Przekształcenie układów przestrzennych zabudowy i infrastruktury turystycznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Wojciechowska, *Procesy i uwarunkowania rozwoju agroturystyki w Polsce*, Wyd. UŁ, Łódź 2009, s. 136–138; J. Sikora, *Agroturystyka. Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich*, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 141–142 z uzupełnieniami.

3. Czynniki rozwoju i analiza SWOT sektora agroturystycznego Białorusi

Sektor agroturystyczny Białorusi funkcjonuje w warunkach oddziaływania zespołu czynników o charakterze przyrodniczym, kulturowym, społeczno-ekonomicznym i prawnym. Analiza SWOT stanowi jedną z najczęściej stosowanych metod analitycznych w procesie strategicznego zarządzania jednostkami

terytorialnymi lub sektorami działalności i określenia możliwości sukcesu ich rozwoju¹³. Analiza ta opiera się na systemowej diagnozie i polega na zestawieniu mocnych oraz słabych stron zasobów, czyli potencjału (są to tzw. uwarunkowania wewnętrzne), a także określa szanse i zagrożenia dla rozwoju omawianego sektora w istniejącym otoczeniu (tzw. uwarunkowania zewnętrzne). Punktem wyjścia w niniejszej analizie było precyzyjne określenie zarówno uwarunkowań wewnętrznych, jak i czynników zewnętrznych wpływających na rozwój¹⁴ sektora agroturystycznego Białorusi¹⁵.

Potencjał ten, jak już wcześniej wspomniano, rozumiany jest jako wszelakie zasoby strukturalne oraz funkcjonalne, które warunkują rozwój agroturystyki na obszarze kraju. W analizie za czynniki wewnętrzne uznano wszelkie zasoby, działania oraz zjawiska związane bezpośrednio z agroturystyką, występujące na omawianym obszarze. Kluczowe dla rozwoju turystyki na badanym obszarze czynniki wewnętrzne poddano ocenie pod kątem ich pozytywnego (mocne strony) bądź negatywnego (słabe strony) oddziaływania na rozwój i wykorzystanie potencjału agroturystycznego. Do czynników tych zaliczyć należy przede wszystkim walory turystyczne (aktualnie istniejące oraz te, które potencjalnie mogłyby się nimi stać) oraz ich ocenę pod względem atrakcyjności w skali regionalnej czy krajowej, a także zagospodarowanie turystyczne, sytuację społeczno-ekonomiczną i kulturową obszaru oraz szereg czynników organizacyjnych (m.in. polityka turystyczna i zainteresowanie władz lokalnych na rzecz rozwoju agroturystyki, aktywne działania pod kątem rozwoju promocji turystycznej obszaru itp.). Za czynniki zewnętrzne, które z kolei są źródłem szans bądź zagrożeń wykorzystania i rozwoju agroturystyki na danym obszarze, uważa się natomiast zasoby, zjawiska i działania nieskładające się na potencjał turystyczny, lecz wynikające z otoczenia zewnętrznego. Uwarunkowania te w istotny sposób wpływają jednak na rozwój agroturystyki na badanym obszarze. Zaliczyć do nich należy czynniki ekonomiczne, polityczno-prawne, społeczne i kulturowe oraz otoczenie konkurencyjne. Na podstawie analizy potencjału rozwoju sektora

¹³ J. Siekierski, L. Popławski, *op.cit.*, s. 153–164.

¹⁴ E. Halavach, A. Rubakhau, *Analiza strategiczna rozwoju agroturystyki na Białorusi*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach 2012, nr 92, s. 51–66.

¹⁵ *Biznes w agro- i ekoturizmie*, red. A.I. Tarasenok, Programma Rozwitiya OON w Belarusi, Minsk 2014, s. 17–21.

agroturystycznego Białorusi dokonanej metodą SWOT zidentyfikowano jego atuty oraz słabości, a także szanse i zagrożenia stwarzane przez jego otoczenie (tabela 4).

Tabela 4

Analiza SWOT potencjału sektora agroturystycznego Białorusi

MOCNE STRONY	Ranga czynnika (Rij) skala 1-3	Ocena punktowa (Pij) skala 1-3	Ocena ważona $Rij \times Pij$ $\sum Rij$
Różnorodność obiektów dziedzictwa historyczno-kulturowego kraju jako regionów stykowych	3	3	0,30
Rdzenność lokalnych etniczno-kulturowych tradycji i folkloru	3	3	0,30
Aktywna działalność touoperatorów w zakresie promocji kraju na rynkach usług ekoturystyki, myślistwa, rybołówstwa, turystyki wiejskiej	3	2	0,27
Położenie tranzytowe w transeuropejskich korytarzach transportowych	3	3	0,30
Wysoki stopień naturalności krajobrazów i unikatowość obszarów chronionych i rezerwatów biosfery	3	3	0,30
Wysoki stopień bezpieczeństwa w kraju, tolerancyjność społeczno-kulturowa i przyjazny stosunek do gości	3	3	0,30
Uznanie na szczeblu rządowym agroturystyki jako priorytetowego kierunku rozwoju sektora turystycznego, wprowadzenie ulgowego systemu podatkowego i kredytowego	3	3	0,30
Znaczna liczba ludności zamieszkującej obszary wiejskie (23%), wysoki poziom rozwoju wielokierunkowego rolnictwa	3	3	0,30
Ogólnonarodowa własność i możliwości nieodpłatnego korzystania z dostępnych obszarów leśnych, wodnych i rekreacyjnych	3	2	0,27
Aktywna działalność społecznych stowarzyszeń w zakresie wdrożenia norm i doświadczeń międzynarodowych, kształcenia kadr, opracowania regionalnych programów rozwoju agroturystyki	3	2	0,27
Wynik	$\sum = 30$	X	2,91
SŁABE STRONY			
Niski poziom aktywności społecznej i przedsiębiorczości ludności wiejskiej	3	3	0,33
Niewystarczający poziom rozwoju sieci transportowej i infrastruktury turystycznej na obszarach wiejskich	3	2	0,22
Niedostateczny poziom infrastruktury bytowej i kulturowej, utracenie części tradycji kulturowych i rzemiosła przez ludność wiejską	3	2	0,22
Rozproszona lokalizacja, niezadowalający stan znacznej części obiektów zabytkowych (zamki, pałace, parki)	2	1	0,07

Ograniczenia dostępu na rynek usług agroturystycznych osób niemieszkańcych na stałe na wsi oraz nieprowadzących osobowe pomocnicze gospodarstwa rolne	3	1	0,11
Niski poziom aktywności i koordynacji działalności marketingowej w promocji produktów agroturystycznych na rynkach krajowym i zagranicznych	3	2	0,22
Niewystarczający poziom rozwoju i wysoka cena usług telekomunikacyjnych i sieci internet	3	2	0,22
Nieodpowiedni poziom cen i jakości usług agroturystycznych, słaba znajomość języków obcych i tradycji kulturowych innych krajów	3	3	0,33
Nieprecyzyjny system podatkowy dla tworzenia kompleksowego produktu agroturystycznego, skomplikowany i rejestracyjny dla cudzoziemców reżim wizowy	2	2	0,15
Niesprzyjający wizerunek kraju po awarii czarnobylskiej elektrowni atomowej	2	2	0,15
WYNIK	$\Sigma = 27$	X	2,02
SZANSE			
Poszerzenie lokalnych rynków pracy, możliwości dodatkowego zatrudnienia członków rodziny, obniżenie migracji ludności wiejskiej	3	2	0,21
Stymulowanie rozwoju drobnej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w sektorze usługowym i handlu detalicznym	3	3	0,32
Uzyskanie dodatkowych dochodów gospodarstw domowych od sprzedaży lokalnej produktów rolnych osobowych gospodarstw pomocniczych	2	1	0,11
Wzrost dochodów miejscowych budżetów od wpływów podatkowych z działalności gospodarczej i przedsiębiorczości, dochodów osób fizycznych, podatków od nieruchomości	2	2	0,14
Rozwój współczesnych obiektów usługowych na obszarach wiejskich, podniesienie ogólnego poziomu infrastruktury mieszkaniowej i transportowej	3	3	0,32
Odrodzenie kultury ludowej, folkloru i utraconych rzemiosł, ochrona różnorodności kulturowej regionów	2	1	0,11
Rozwój edukacji i podniesienie poziomu wiedzy ekologicznej oraz kulturowo-etnograficznej turystów, profilaktyki zdrowotnej i czynnych form wypoczynku z uwzględnieniem indywidualnych preferencji	3	2	0,21
Stworzenie atrakcyjnych warunków inwestycyjnych do budowy wiosek agroturystycznych z elementami architektury ludowej, centrów (ośrodków) usług agroturystycznych w dużych agrokompleksach	2	2	0,14
Podniesienie poziomu stanu ekologicznego środowiska przyrodniczego, urozmaicenie form ochrony przyrody i regulacja chłonności turystycznej na obszarach unikatowych	2	2	0,14
Przedłużenie aktywnego sezonu turystycznego poprzez różnego rodzaju imprezy turystyczne na obszarach wiejskich	3	1	0,11
Zainteresowanie władz lokalnych rozwojem agroturystyki	3	2	0,21
WYNIK	$\Sigma = 28$	X	2,02

ZAGROŻENIA			
Niska jakość i standard świadczonych usług agroturystycznych	3	2	0,2
Niesprzyjająca sytuacja demograficzna i struktura wiekowa ludności wiejskiej, wyludnianie się wsi	3	3	0,36
Brak środków inwestycyjnych na podniesienie poziomu infrastruktury bytowej i rozwój sieci komunikacyjnej obszarów wiejskich	3	2	0,20
Niewystarczające nakłady inwestycyjne na rekonstrukcję i odnowienie obiektów zabytkowych, utrata pomników architektury ludowej na obszarze kłęski ekologicznej po awarii czarnobylskiej elektrowni atomowej	2	3	0,20
Zagrożenie środowiska przyrodniczego i cennych obszarów chronionych intensywną działalnością gospodarczą i nieuregulowanym ruchem turystycznym	3	2	0,20
Obciążenie procesu produkcji usług agroturystycznych zbędnymi elementami regulacji administracyjnych, brak mechanizmów ubezpieczeń ryzyka finansowego	3	2	0,20
Konkurencja na rynku usług agroturystycznych sąsiednich krajów (Polska, Litwa)	2	2	0,16
Obniżenie poziomu popytu turystycznego w warunkach stagnacji gospodarczej i zmniejszenia się poziomu dochodów ludności	1	2	0,12
Nieodpowiednie wykorzystanie turystyczne rzek i jezior, brak sprzętu turystycznego i zagospodarowania akwenów wodnych	2	1	0,12
Częstsze anomalie pogodowe w warunkach zmian klimatu, które w znaczny sposób mogą utrudniać oraz ograniczać ruch turystyczny	3	2	0,20
WYNIK	Σ = 25	X	1,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Selskij turizm w Belarusi: sowremenneje sostojanie i perspektiwy*, red. V.A. Klicunowa, Czetyre czetwerti, Minsk 2011, s. 27–28 z uzupełnieniami.

W zależności od przewagi czynników pozytywnych lub negatywnych wewnątrz sektora agroturystycznego oraz w jego otoczeniu może on znaleźć się w jednej z czterech modelowych sytuacji determinującej wybór jednej z czterech modelowych strategii rozwoju¹⁶:

1. Sytuacja SO (*strenghts-opportunities*) – dotyczy sektora, wewnątrz którego przeważają mocne strony, a w otoczeniu – szanse. Jego atuty w wyznaczonych sferach mogą być skutecznie wykorzystane, gdyż otoczenie stwarza sprzyjające warunki rozwoju agroturystyki. GA działają na chłonnym rynku, dysponują dużym potencjałem produkcyjnym i kadrowym przy

¹⁶ A. Zajadacz, J. Śniadek, *Ocena potencjału turystycznego*, w: *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki*, t. III, red. Z. Młynarczyk, A. Zjadacz, Wyd. UAM, Poznań 2009.

- braku silnej konkurencji. Sytuacji takiej odpowiada strategia maxi-maxi: silnej ekspansji i zdywersyfikowanego rozwoju.
2. Sytuacja WO (*weaknesses-opportunities*) – w tym przypadku sektor znajduje się w sytuacji dominacji słabości wewnętrznych nad atutami, ale otoczenie generuje pozytywny układ warunków dla rozwoju. Sytuacji takiej odpowiada strategia mini-maxi. Może ona być stosowana w sytuacji, kiedy mimo sprzyjającego układu warunków zewnętrznych sektor agroturystyki korzysta z nich w małym stopniu z powodu braku dostatecznych własnych możliwości czy też przeżywanych trudności wewnętrznych. Musi zatem zminimalizować swoje słabości, by móc chociaż częściowo wykorzystać okazje. Taka strategia polega na wykorzystywaniu okazji rynkowych (szans) przy jednoczesnym poprawianiu czy zmniejszaniu niedociągnięć i braków wewnętrznych.
 3. Sytuacja ST (*strenghts-threats*) – źródłem trudności jest tutaj niekorzystna sytuacja otoczenia, w którym dominują czynniki negatywnie oddziałujące na sektor agroturystyki. Sytuacji takiej odpowiada strategia maxi-mini. Gospodarstwa agroturystyczne muszą nadal wzmacniać swoje atuty i minimalizować niekorzystny wpływ otoczenia rynkowego bądź też stymulować zmiany warunków zewnętrznych. Niekorzystnym czynnikiem otoczenia należy przeciwstawić potencjał wewnętrzny agroturystyki, wykorzystując maksymalnie atuty rozwoju sektora.
 4. Sytuacja WT (*weaknesses-threats*) – sektor w tych warunkach jest praktycznie pozbawiony szans rozwojowych – funkcjonuje w nieprzychylnym otoczeniu, a jego niewielki potencjał jest niezdolny do przeciwstawienia się istniejącym zagrożeniom. Zagrożenia zewnętrzne stają się jakby wzmocnione przez słabości wewnętrzne. Sektor agroturystyczny w takiej sytuacji praktycznie nie ma szans rozwojowych, gdyż działa w nieprzychylnym otoczeniu, a jego potencjał jest zbyt słaby, aby mógł skutecznie przeciwstawić się zagrożeniom i wyeliminować słabości. Sytuacji takiej odpowiada strategia mini-mini, która oznacza w praktyce albo likwidację, albo całkowitą zmianę profilu działalności.

Bilans mocnych oraz słabych stron potencjału sektora agroturystycznego Białorusi wskazuje, iż mocne strony dominują nad słabymi (+0,89). Natomiast rozpatrując szanse i zagrożenia dla rozwoju i wykorzystania tego potencjału, należy stwierdzić, iż nieznacznie przeważają szanse (+0,06). Interpretując położenie wyniku dokonanej analizy SWOT w modelowych sytuacjach rozwoju

strategii, punkt reprezentujący pozycję strategiczną Białorusi (+0,89; +0,06) zlokalizowany jest na obszarze, który w modelu jest uznawany za sytuację typu SO, czyli należy do wariantu strategicznego maxi-maxi. Jest to tzw. strategia ekspansywna. Pozycja ta dotyczy sytuacji, gdzie wewnątrz dominują mocne strony, z kolei w otoczeniu nieznacznie przeważają szanse. W sytuacji tej należy wziąć pod uwagę mocne strony przy wykorzystaniu szans płynących z otoczenia, a poprzez silną ekspansję rynkową dążyć do zdywersyfikowania dalszego rozwoju.

W dokonanej analizie istotne jest również określenie prawdopodobieństwa sukcesu strategicznego (PSS) zgodnie z algorytmem opracowania strategii rozwoju turystyki na obszarach recepcyjnych¹⁷. Prawdopodobieństwo strategicznego sukcesu mieści się w przedziale od 0 do 1. Warunkiem osiągnięcia sukcesu, a co najmniej sprawnego funkcjonowania i rozwoju, jest otrzymanie wartości wskaźnika powyżej 0,5¹⁸. Wartość obliczonego wskaźnika dla sektora agroturystycznego Białorusi wynosi PSS = 0,55, a więc prawdopodobieństwo strategicznego sukcesu niewiele przekracza wartość graniczną. Wnioskować z tego można, iż wszelkie działania strategiczne znajdują się na granicy osiągnięcia strategicznego sukcesu i obciążone są znacznym ryzykiem. Ogólna strategia rozwoju sektora agroturystycznego Białorusi pod kątem posiadanego potencjału powinna być ukierunkowana na przewycięzanie wewnętrznych słabości przy najpełniejszym wykorzystaniu szans oraz ograniczeniu wszelkich zagrożeń płynących z otoczenia. Strategie tę należy przeprowadzać niezwykle ostrożnie i rozsądnie, monitorując przy tym zmiany zachodzące w jego bliższym i dalszym otoczeniu, mając na uwadze fakt, iż prawdopodobieństwo osiągnięcia sukcesu strategicznego nie jest zbyt wysokie.

Podsumowanie

Dysponując znacznym przyrodniczo-ekologicznym i historyczno-kulturowym potencjałem, na obszarach wiejskich na Białorusi kształtuje się nowy segment rynku – sektor agroturystyczny, który koncentruje do 1/10 konsumpcji usług krajowego rynku turystyki i wypoczynku. W okresie dynamicznego

¹⁷ *Ibidem*, s. 35–60.

¹⁸ B. Goranczewski, D. Puciato, *Zastosowanie analizy SWOT w formułowaniu strategii rozwoju turystyki na obszarach recepcyjnych*, „Turystyka” 2010, vol. 20, z. 2, s. 47–55.

rozwoju agroturystyki w ostatnim dziesięcioleciu liczba gospodarstw agroturystycznych wzrosła niemal do 1,9 tys. przy ich wyższym poziomie koncentracji w strefie pojezierzy (obwód witebski) i centralnej części (miński), gdzie zlokalizowano połowę ogólnej liczby gospodarstw agroturystycznych, oraz zachodnich przygranicznych obwodach (brzeski, grodzieński – 1/4 gospodarstw). Rozwój infrastruktury sektora agroturystycznego opiera się w pierwszej kolejności na przedsiębiorczości lokalnych społeczności oraz zastosowaniu technologii sieciowych i produktów markowych, np. klaster „Wołożynskie gascincy” zbudowany według technologii „zielonych szlaków”, który zawiera w swojej ofercie 12 gospodarstw agroturystycznych, 4 centra rzemiosła, 9 muzeów krajoznawczych, 4 muzea ekologiczne, 6 imprez festiwalowych¹⁹. Wywołuje to pewne zmiany morfologiczne w osadnictwie wiejskim, które w większości rejonów na razie nie przekraczają fazy asymilacji i kolonizacji wiejskiej przestrzeni turystycznej.

Ocena czynników rozwoju sektora agroturystycznego w systemowym ujęciu analizy SWOT wykazuje, że przy znaczącym potencjale jego mocnych stron istnieje wiele zagrożeń w otoczeniu rynkowym (wskaźnik prawdopodobieństwa sukcesu strategicznego jest obecnie bliski krytycznego progu).

Ważnym elementem wsparcia rynku agroturystyki jest istniejący od 2007 r. system kredytowy „Belagroprombanku” na wsparcie rozwoju infrastruktury gospodarstw agroturystycznych. Kredyt ulgowy pod roczną stawkę 5% na 7 lat w latach 2007–2013 już otrzymało 439 (23%) GA²⁰. Jednak gospodarstwa zlokalizowane w strefach uzdrowiskowych nie mają ulg podatkowych i kredytowych. W razie poszerzenia stref uzdrowiskowych w opracowywanym „Planie przestrzennego zagospodarowania kraju na rok 2030” już istniejące gospodarstwa utracą ulgi, ponieważ zostaną zlokalizowane w nowych granicach takich stref.

Badania agroturystyki w regionach przygranicznych obwodu brzeskiego (międzynarodowy projekt „Turystyka transgraniczna w regionach pogranicza Białorusi i Polski”) przeprowadzone w 2012 r.²¹ wykazały, że ponad połowa gospodarstw przyjmuje do 100 osób rocznie, a 17% – ponad 300. Właściciele GA w większości (62,5%) mają wiedzę dotyczącą wymaganych standardów

¹⁹ *Biznes w agro- i ekoturizmie...*, s. 79–84.

²⁰ *Połowa gospodarstw agroturystycznych Białorusi może utracić ulgi podatkowe*, <http://finance.tut.by/news379897.html?> (15.09.2014).

²¹ *Co przeszkadza rozwojowi agroturystyki na Białorusi*, http://www.rest.ej.by/news/2012/03/05/chto_mshaet_razvivat_sya_agroturizmu_v_bielarusi_.html (15.09.2014).

jakości obsługi turystów, jednak eksperci wskazali na konieczność podniesienia warunków zakwaterowania i stanu sanitarnego gospodarstw. Koszty pobytu w GA ponad 54% ekspertów określa jako odpowiadające jakości świadczonych usług, a niesłusznie wysokie – 24%. Jednak 78% turystów krajowych odwiedzających GA określa cenę usług jako odpowiadającą ich jakości. Pewne trudności występują w komunikowaniu cudzoziemców i właścicieli GA wskutek słabej znajomości języków obcych wśród przyjmujących gości zagranicznych. Tylko 27,5% gospodarzy deklaruje znajomość podstaw języka angielskiego, a 17,5% – niemieckiego. W podniesieniu poziomu kwalifikacji i wiedzy właścicieli GA, opanowaniu przez nich współczesnych metod zarządzania, wdrożeniu systemu standaryzacji usług tkwi znaczny potencjał dla podniesienia jakości usług sektora agroturystyki i rozwoju jego nowych elementów.

Literatura

- Belarusian Farmsteads. A Belter Way to Stay. Map 1:800 000*, red. J.M. Nesterovskaya, Belkartographiya, Minsk 2012.
- Biznes w agro- i ekoturyzmie*, red. A.I. Tarasenok, Programma Rozwitiya OON w Belarii, Minsk 2014.
- Goranczewski B., Puciato D., *Zastosowanie analizy SWOT w formułowaniu strategii rozwoju turystyki na obszarach recepcyjnych*, „Turizm” 2010, vol. 20, z. 2.
- Górz B., *Funkcje turystyki na obszarach wiejskich*, w: *Studia nad turystyką. Tradycje, stan obecny i perspektywy badawcze*, red. W. Kurek, M. Mika. Wyd. IGiGP UJ, Kraków 2007.
- Halavach E., Rubakhau A., *Analiza strategiczna rozwoju agroturystyki na Białorusi*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach 2012, nr 92.
- Knecht D., *Agroturystyka w agrobiznesie*, C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Liszewski S., *Przestrzeń turystyczna*, „Turizm” 1995, vol. 5.
- Pirozhnik I., *Rozwój funkcji uzdrowiskowych na obszarach wiejskich w podmiejskiej strefie Mińska*, w: *Urbanizacja wsi w obrzeżach miejsko-wiejskich*, red. Z.J. Kaminski, Politechnika Śląska–UŚ, Katowice 1995.
- Selskij turizm w Belarii: sowremenneje sostojanie i perspektivy*, red. V.A. Klicunowa, Czetyre czetwertki, Minsk 2011.
- Siekierski J., Popławski L., *Usługi turystyczne jako nowa forma przedsiębiorczości na obszarach wiejskich*, Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie 2009, nr 3 (14).
- Sikora J., *Agroturystyka. Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich*, C.H. Beck, Warszawa 2012.

- Sikora J., *Turystyka wiejska, w tym agroturystyka, w kontekście perspektyw rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce. Analiza wyników badań empirycznych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2014, nr 807, „Ekonomiczne Problemy Turystyki” nr 3 (27).
- Turizm i turisticheckie resursy v Respublike Belarus: Statysticheskij sbornik*, red. W.I. Zinowskij, Natsionalny statisticheskij komitet Respubliki Belarus, Minsk 2014.
- Ukaz Prezidenta Respubliki Belarus „O merach po razvitiju agroekoturizma w Respublike Belarus” (2.06.2006 r.), http://www.mst.by/ru/tourists-belarus/npb_turizm/o-merax-po-razvitiju-agroekoturizma-v-respubliki-belarus_i_9.html.
- Włodarczyk B., *Przestrzeń turystyczna. Istota, koncepcje, determinanty rozwoju*, Wyd. UŁ, Łódź 2009.
- Wojciechowska J., *Procesy i uwarunkowania rozwoju agroturystyki w Polsce*, Wyd. UŁ, Łódź 2009.
- Zajadacz A., Śniadek J., *Ocena potencjału turystycznego*, w: *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki*, t. III, red. Z. Młynarczyk, A. Zjadacz, Wyd. UAM, Poznań 2009.

THE DEVELOPMENT OF AGROTOURISM SERVICES IN THE TOURISM MARKET IN BELARUS

Summary

Shows the stages of development of rural tourism and agrotourism regulations organizing and its basic elements. Shown dynamic development of agrotourism sector for 2006–2013 and its share among the major sectors of the tourism market. The system presents the trend of regional spatial concentration of tourist farms and characteristics of transformation of rural tourism space. With regard to the team of environmental factors, socio-economic and marketing analyzes SWOT agrotourism sector and determined the probability of strategic success in the tourism market in Belarus.

Keywords: rural tourism, agritourism, agrotourist farm, tourist space, agritourism sector

Translated by Andrei Bezruchonak

